

ГЮНТЕР КРУПКАТ ОСТРОВЪТ НА СТРАХА

Превод от руски: Емил Зидаров, 1971

chitanka.info

Съвсем не бях във възторг от мисията, възложена ми от Световния Изследователски Съвет. По поръчение на най-висшия научен гремиум трябваше да забраня на професор Деменс да прави опити с автогоните. Можеха, разбира се, да го известят за това решение и по видеофона, ако не беше... Да, именно ако не беше! Тъкмо с това започна всичко. Опитите да бъде установена връзка с професора останаха без резултат. Никой не можеше да каже какво се е случило с него и дали изобщо е жив.

От известно време за Деменс и за неговия експеримент, на който се бе посветил с упоритостта на маниак, започнаха да пълзят странни слухове. Говореше се, че в Деменсия — избраната лично от него местност за резерват — автогоните са дошли до гуша на жителите от околността.

Това стана причина да се отправя към Деменсия и ето, вече летяхме на малка височина над западноавстралийското крайбрежие. Да се вози човек с гравиплан е наистина чудесно. Машината се носи безшумно, без да се бои от поривите на вятъра. Тя цепи въздуха, издига се и се спуска като облаче в тихо лятно небе.

Далеч на сушата се простираше скреб — див гъсталак от акации и евкалипти. Между гъсталака се виждаха пресъхнали корита на реки. Където и да погледнеш, няма жива твар — ни човек, ни животно. Внезапно над този пепелявозелен килим изникна стена от варовикови скали, отдалеч тя приличаше на купчина бели кости. Сред изсъхналия храсталак се показва ниско полуразрушено здание. Земята около него бе осеяна с всякакви останки. Нима само това бе останало от Деменсия? По-нататък на юг, около брега на реката тъмнееше голямо ръждиво-кафяво петно. Това бяха бокситовите рудници — единственото, освен Деменсия, обитаемо място наоколо.

Машината току що се бе приземила, когато към нас се втурна някакъв човек.

— Какво искате — нахвърли се той върху мен. — И сигурно мъкнете със себе си от онези дяволски изчадия?

Изразът на лицето ми явно показваше, че е сбъркал адреса. Човекът смени тона.

— Аз съм главният инженер тук. Извинете ме за грубостта. Но до гуша са ми дошли тези чудовища. Не може вече да се трае!

— Казвам се Хуман. Представител съм на Световния Изследователски Съвет. Разкажете ми какво става тук.

— Мога да ви уверя, че тук се вършат повече от странни неща. — Инженерът изтри чело. Беше тридесет и пет градуса по Целзий на сянка. — В началото ние не усещахме съседството на оня побъркан професор, нито опитите му. Но преди няколко седмици се появиха тези... тези авто...

— Автогони. Кибери от първи порядък.

— Тъй да бъде. Накратко, те се появиха около рудниците и започнаха да шарят навсякъде. Една сутрин забелязах, че липсват три сервороботи. През следващата нощ изчезнаха пет. И — стана, каквато стана! В рудниците работеха двеста служебни робота. Това са специално програмирани, изключително сигурни автомати. Напоследък загубих петдесет от тях! Цялото производство е поставено под въпрос. Не искат да ми доставят нови попълнения.

— А какво все пак стана с тези петдесет. Подмамиха ли ги?

— Какво ти подмамване! Онези проклети нехранимайковци от Деменсия ги задигнаха, натрошиха ги като орехи и измъкнаха от тях каквото им трябваше. Изгубих търпение. В края на краищата защо този проклет Деменс не държи своите автогони вързани? Освен това той трябва да отговаря за нанесените щети. Изпратените от мен хора не стигнаха до него. Чудовищата им преградиха пътя.

Междувременно грабежите продължиха. Нищо друго не ми оставаше, освен да премина към самоотбрана. Започнахме да караулим и обстрелвахме бандата с неутринови пистолети. Мислите, че излезе нещо от това ли? Ами, нищо! Обратно, ония станаха още по-агресивни. Нали реакциите им са по-бързи от човешките!... От тогава вече не сме сигурни за безопасността си. Чудовищата искаха дори да разпорят един от нас, сякаш беше робот. Ужасна работа, казвам ви! Вие знаете, че да се пази живота на всеки човек, на всяко живо същество е върховна заповед. Но тези подивели канибали не обръщат внимание на такава подробност. Не, това няма да го бъде! Деменс ще отговаря за всичко!

Инженерът правеше впечатление на сприхав човек, склонен към преувеличаване. И все пак не се съмнявах в разбойническите акции на автогоните. Вероятно е станала някаква грешка при програмирането.

— Дори и след тези инциденти Деменс не дава пет пари, така ли? — попитах аз. — Не се показва никакъв?

— Нито веднъж — потвърди инженерът. — А вие сигурен ли сте, че той въобще е там? Възможно е собствените му творения да са го пратили по дяволите. И това не е изключено след всичко, което преживяхме.

Аз си спомних опустошения дом на върха на хребета и ме обхвана предчувствието, че е станала беда.

— Ние ще потърсим професора — казах, — и ще се погрижим автогоните да не ви причиняват вече неприятности.

— Ама вие наистина ли се готвите да вървите в Деменсия?

— Разбира се. Така ми е поръчано.

Гравипланът се откъсна от земята и пое курс на север. Трябваше още веднъж да прелетим над резервата, за да потърсим убежището на професора. Аз не вярвах, че се е настанил в развалините и исках да се срещна с него без да се натъкна на скитащите му автогони. Ако те нападат обикновените роботи, много вероятно е да проявят интерес и към нашия гравиплан. Това не влизаше в сметките ми.

Имах основание да се безпокоя и то не само след разговора с инженера. Добре познавах Илифорус Деменс. Спорили сме не един път. Той имаше три доктората и нито една степен хонорис кауза. Отначало физиолог, Деменс стана инженер-механик, а след това учи във Факултета по кибернетика. Безспорно той беше умен, но странен и беше в плен на идеите, характерни за така наречените механисти. Представите им за света на свръхразумните роботи бяха направо абсурдни. Механистите смятат, че човек е само временно най-висшата форма на живата материя и след като е биологически автомат, съгласно неизменните закони на еволюцията, той трябва да създаде идеални машини, за да изчезне след това като вид. Лъжлив, безсмислен и опасен извод, против който аз решително възразявах когато имах възможност. Вероятно тъкмо споровете с мен са го подтикнали да провери експериментално идеите си.

По едно време той изчезна. Никой не знаеше къде е. Веднага предположих, че старият инатчия се е заел да доказва правотата на теориите си, без да си давам сметка за вероятните последици и за нас, и за самия него. Когато започнаха да проникват слухове за неговия експеримент, аз препоръчах на Изследователския Съвет да се намеси

незабавно. Но там се позоваха на свободата на науката и решиха да почакаат.

... Гравипланът се носеше над Деменсия. Ние търсехме да открием автогони, но напразно. Следи от присъствието на Деменс също нямаше. Ние дълго кръжахме над къщата. Никакви признаци на живот. Това ми се виждаше подозрително и аз бавех кацането от страх да не попаднем в капан. Като високоразвити кибери, автогоните са способни на всякаква хитрост, за да хванат предполагаемия враг. Но къде би могъл да бъде Деменс? Дали той не е напуснал действително областта на експеримента? Това е толкова невероятно. Деменс не е от хората, които ще се откажат от намисленото.

Апаратът ни се спусна още по-ниско. Слънцето вече клонеше към хоризонта, сенките станаха по-дълги. Трябваше да намерим Деменс преди да падне нощта. Та нали да привличаме вниманието на автогоните със своите прожектори би било неразумно и опасно! Под нас, увеличавайки размерите си, плуваше плоската панорама от скали с отвесно спускащи се стени. Ние и преди бяхме летели над тези места, но не така ниско. Изведнъж забелязахме някакъв човек, който усилено ни даваше знаци. Това можеше да бъде само Деменс. По хребета имаше място за кацане. Когато ние слязохме, Деменс се отправи с полюшкване към гравиплана. Той никога не е бил представителен мъж, но сега приличаше на грохнал, изнемощял старец, с изпокъсан мръсен костюм. Непроменен беше само фанатичният блясък в очите му, който потъмня едва-едва когато видя мен, стария си противник. Той не ни поздрави като спасители с думи на радост и благодарност, както би следвало да се очаква в неговото положение, а извика тържествуващо:

— Експериментът сполучи, Хуман!

— И мен така ми се струва — отвърнах сдържано. — Къде собствено живеете?

Той посочи към една плоска дупка в скалата. Там имаше легло, направено от няколко пласта храсти, над които имаше навес от брезент срещу слънцето, гарниран с бодливи клонки.

— Да, мили мой, всичко стана точно така, както го предвиждах. Ще ви разкажа за хода на експеримента от самото начало. Но преди това един въпрос: нямате ли случайно нещо за ядене?

Поканих го в кабината и започнах да го угощавам с всичко, което имаше в нашата бордова кухня. Той поглъщаше храната, забравил, че трябва най-напред да я дъвче. Аз чаках търпеливо.

— Кога за последен път сте яли нещо прилично, Деменс?

— Преди осем дни. — Той изтри устните си с обратната страна на ръката. — А след това се храних с евкалиптови кори. Знаете ли, това поврежда вкуса на човек за дълго. За щастие имам още малко питейна вода.

— И как щеше да приключи за вас този грандиозен експеримент, ако не бяхме долетели?

Очите на Деменс замятаха искри.

— Вие пак искате да спорите? Не играете честно играта. В този момент не съм в най-добрата си форма.

Съвсем ясно виждах, че хладнокръвието му е престорено, че го е обхванал страх, дори панически ужас.

— Да оставим тази комедия, Деменс — казах. — Състоянието на нещата е очевидно за всички.

Професорът бутна настрана остатъците от яденето.

— Че какво? Аз съм доволен.

— Доволен сте загдето доказахте неизбежната гибел както на Илифорус Деменс в частност, така и на Хомо сапиенс в цяло.

— Дори и така, ако искате. Моите автогони ми нанесоха пълно поражение. Ако вие сега не бяхте тук, пред мене щеше да има само две алтернативни: да умра от глад на тази скала, или да се подчиня на автогоните. И ако те докопат вашия чудесен гравиплан, вие ще се намерите в същия капан, в който съм и аз.

— Не мога да разбера. Вероятно има някаква грешка в контактите.

— „В контактите“! — Деменс язвително се засмя. — Вие разсъждавате като дилетант, Хуман. Касае се за верижна реакция, която веднъж започнала, не може да се спре.

— Колко автогони имате във вашия резерват?

— Около четиридесет.

— Би трябвало да знаете точния им брой.

— Загубих им сметката. Те се възпроизвеждат невероятно бързо. Това е второто им поколение.

— Че кога успяха? Вие сте само половин година в Деменсия...

— И все пак е така. Аз дойдох с тридесет сервоавтомати и с тяхна помощ построих лабораторията.

— Онези развалини ли?

— Сега всичко е пръснато на трески, вие сте прав. Близко до нея се намираше склад. Доставих много суровини, отделни елементи и комплекти. Големи запаси от материал се намираше зад океана. Аз още не знаех кога и въобще дали ще мога да използвам тези резерви. Планът ми беше гъвкав, разчетен за разни варианти.

— А защо избрахте точно това място?

— О, това не е така просто — да се намери парче земя дотолкова уединено, колкото ми беше нужно. Този планински хребет най-добре съответствуваше на изискванията. Обграден е със скреб, бягството през който е най-малкото затруднено. Освен това, както знаете, киберът с по-голяма охота се катери по планина, отколкото слиза по нея. И накрая морето е все пак достатъчно отдалечено. Моите автогони могат да живеят и под вода. Голямо преимущество, но ако те се гмурнат във водата, един дявол знае как можеш да ги откриеш. Без да губя време аз се заех за работа и след седмица първият автогон беше готов. Цилиндричен тип от полисилит. Отличен материал, издържа четиристотин градуса температурна разлика. Горещо ви го препоръчвам. Акумулационният механизъм — натрупвачът на опит — заема горната третина от цилиндъра. Всичко бях пресметнал още в къщи. Капацитет — двадесет милиарда бита!

— Но такова количество информационни единици съответствува приблизително на знанията на седемнадесетгодишен юноша...

— Драги мой Хуман, акумулационният механизъм у човека...

— Паметта!

— Моля? Ах, да. Човешката памет сама по себе си е конструирана твърде добре. Но функционалната способност — уви! Уверявам ви, тристепенният изкуствен мозък е много по-сигурен при продължителен режим на работа. Всичко, което е важно, остава. Във всеки случай аз бях твърде горд със своя автогон. Антей, така го нарекох, действуваше безупречно. През първите дни той изучаваше околността и натрупваше опит. Автогонът проявяваше особен интерес към мен и към работата ми. С часове Антей стоеше в лабораторията и гледаше как монтирам автогони. Веднъж той дойде и ме попита защо имам крака. Той си нямаше и се придвижваше или казано по-добре

плуваше по АГБ-принципа. Според мен антигравитационният баланс е идеалният способ за придвижване на механизми с цилиндрична конструкция. Опитах се да обясня на Антей, че човешките крака не са нищо друго освен груба грешка на природата. Демонстрирах му колко неугледна, направо безпомощна е нашата походка, доказвах, че при ходенето ние само се прехвърляме от единия крак на другия и ако загубим някой от тях, оставаме за цял живот инвалиди. Но не успях да го убедя. Напротив, той стана дързък, нарече ме ограничен и даже чалгаджия. Тогава му забраних да пристъпва прага на лабораторията. Последствията от това прибързано мое решение се появиха съвсем скоро.

Покрай производството на автогони аз се занимавах с изучаване взаимоотношенията между Антей и неговите събратя. По това време в Деменсия те бяха вече тридесет. Автогоните може би си въобразяваха че аз съм преуморен и не съм в състояние да отделям внимание на всяко едно от създанията си. Разбира се, аз не им се натрапвах и не ги подчинявах на волята си. Само при пълна свобода и самостоятелност на автогоните моят експеримент имаше смисъл. Антей се прояви като най-разумният от тях. Това е напълно обяснимо. Той беше най-възрастен и имаше най-голям опит. Процесът на обучението ангажираше него и останалите автогони все още изцяло и напълно. Те едва ли си обръщаха внимание един на друг, но се подлагаха на самоусъвършенствуване. С нетърпение чаках момента, когато автогоните ще достигнат първата степен на зрелост. То стана много бързо и същевременно неочаквано за мен. Една сутрин аз открих, че от склада е изчезнало чувалче с полисилит. Гонен от тягостно предчувствие, аз се отправих към лабораторията и заварих там Антей! Той размонтираше долната си част и си правеше два лично конструирани крака. Това ми се стори възмутително. Така хубаво го бях замислил, дадох му най-добрата от всички съществуващи системи за придвижване, а той ти го връща с някакъв маймунджилък като си прави глупашки крака! Честно казано, започнах да се съмнявам в правилността на моята теория. Ще могат ли автогоните да станат нови примати върху земята, ако те вземат за образец човека?

По цели дни, подтиснат от събитията, аз обикалях от единия край на резервата до другия и безучастно гледах как и другите автогони си правят крака. Каквото и да станеше, трябваше да им избия

един път завинаги от главите това самостроителство. Затова не изписвах нови материали от резервните и с напрежение чаках да видя какво ще стане после. Отначало нямаше нищо особено. Автогоните скитаха из близката и далечна околност, която междуременно изучиха добре. Всичко им беше познато, нищо вече не ги учудваше. Те започнаха да скучаят и станаха раздразнителни. За да ги заангажирам, аз им давах работа — да секат дървета, да трошат камъни, с часове се занимавах с тях на плаца пред лабораторията. За съжаление от това не излезе нищо. Не можах да ги науча да вървят в крак и в редици. Чувството за общност е чуждо на автогоните. Изглежда, че и самата им логика въставаше срещу безсмислието на това занятие.

Хвърли ми се в очи, че автогоните все по-често ровят в складовете и лабораторията. Те не намираха, естествено, и трошичка полисилит. Действията им ме забавлявах, а потайността им ме държеше нащрек. Подобно поведение ми се струваше недостойно за бъдещите владетели на планета. Ако автогоните не станат по-добри от хората, тогава няма никакъв смисъл да се заменя един вид с друг. Когато видях, че това тършуване и щурване в търсене на полисилит едва ли някога ще прекъсне, аз направо попитах Антей какво точно не им достига, та нали те са самото съвършенство? Той ме прониза с електронните си очи и заяви, че желае да продължи своето усъвършенствуване. Затова му е нужен материал, който аз съм длъжен да му дам така или иначе. Обясних на Антей, че неговата конструкция не ще понесе по-голям товар, че е длъжен отначало да изпробва правилно придобития опит и тогава ще преценя нужно ли е да се променя нещо или не. Антей се обърна и тежко закрачи, отдалечавайки се от мен, без да каже нито дума. Той нямаше мимика и не знаей дали ме беше разбрал.

На следната нощ се събудих от неизвестен шум. Нещо стенеше, пращеше, тракаше. Спуснах се към лабораторията, защото странните звуци идваха тъкмо от там. От това, което видях, ми настръхнаха косите. Сред помещението стоеше Антей със свалена горна част на черепа. Той си правеше сам трепанация. В ръцете си държеше цял механизъм от напълно обезобразен серворобот. Наоколо се въргалиха ръце, крака и натрошени части от тялото на робота. Изпълнен с ярост, аз се хвърлих към него, в желанието си да разбера какво значи всичко това. Той ме гледаше втренчено и невъзмутимо заяви, че се готви да

направи от паметта на серва надстройка на собствения си мозък. Категорично му забраних, макар да знаех, че моите заповеди не значат нищо за него. След това се върнах в леглото. За сън, разбира се, и дума ме можеше да става. Чувах тихото бръмчене на лазерното устройство. По всяка вероятност Антей си заваряваше черепа. Подлудяваше ме мисълта, че по някое време той може да си науми да вземе и моя собствен мозък... А може би говоря глупости! Какво би правил той с моя органически мозък? Вероятно нервите ми не са в ред!

Своеволието на Антей веднага намери подражатели. Само след два-три дни не остана нито един сервоавтомат. Безжалостно се упреквах загдето така често позволявах на Антей да присъствува при изготвянето на автогоните. Той познаваше отлично схемата и бе споделил това с другарите си. Автогоните си присаждаха чужд мозък по принципа на суперпозицията и увеличаваха мощността на своите механизми за натрупване на опит до ненормални размери. До този момент не се бях замислял по този въпрос. Когато премина първият шок, аз се замислих сериозно за създаденото положение. Без съмнение автогоните навлизаха в нова фаза на развитие. Те започваха да живеят и да действуват по свои собствени закони. Наистина, те не си организираха общества и макар да действуваха по един и същ начин, всеки беше сам за себе си. Този факт беше твърде важен, затова реших да ги наблюдавам безмълвно и да чакам по-нататъшния развой на събитията.

Автогоните започнаха да се отлъчват и изчезваха за цели дни. Понякога ги следях, за да видя какво правят. И докато автогоните, със своите полисилитови туловища се промъкваха леко през проклетия скреб, аз оставях кожата си по острите израстъци. Все по-често автогоните се завръщаха с откъснати отнякъде цели агрегати и други важни части. По всяка вероятност те бяха надушили някакъв източник за по-нисши работи, когото унищожаваша. Подобно нещо не влизаше в плановете ми. По понятни причини не исках да привличам вниманието ви поне до тогава, докато експериментът беше в разгара си. Грижливо избягвах видеофона, защото винаги можех да получа наставления и протести. Автогоните ме изолираха напълно. Те хазяйничеха както си искаха. Арена на действията им стана лабораторията. Те вилняха там цяла пролет. От почивка не се нуждаеха, а като подкрепително средство използваха сив пясък и малко вар.

Хуман, глътката ми пресъхна когато открих тайната на техните занимания. Та те бяха открили формулата на собственото си възпроизводство. Онова, което ми отне години, те успяха да разкрият за няколко дни. А за добиването на полисилит автогоните налучкаха ново, несравнено по-просто решение. От тук нататък те можеха без помощта на човек на всяко място и в каквото си искат количество да произвеждат себеподобни. Някои от механизмите за натрупване на опит и елементите от електрониката те все още взаимствуваха от изпочупените автомати. Беше повече от ясно, че скоро ще преодолеят и тази последна трудност и ще изобретят нов тип натрупвател с неограничено самопрограмиране. Със създателя и учителя им беше свършено. Те не се нуждаеха повече от мен. Нито Антей, който следеше всяко мое движение, нито появилите се след него.

От тогава заживях като на чужда планета, без цел и смисъл и означавах за тях не повече от старовремска вкаменелост. Дори ми се дощя да напусна Деменсия, за да избягам от това глупаво усамотение. Хеликоптерът ми бе готов да отлетя всяка минута. И все пак, останах.

Автогоните продължаваха да се усъвършенствуват. Наред с главите им, които в резултат на допълнително разрастване на мозъка заемаха вече две трети от туловището, започнаха да се появяват и признаци на адаптация, която по-рано смятах за невъзможна: нагаждане към човешката фигура! Те постоянно се префасонираха, а това с полисилита не е трудна работа.

Въпросната тенденция на развитие напълно противоречеше на моята теория за подмяна на човека като отживяла форма на материята. При това преобразяването на автогоните се извършваше с невероятно бърз темп. Докъде би довело то? — питах се аз. Открих някаква зависимост, но в основата ѝ лежеше пак човекът — друг, по-разумен, но все пак човек. Бедната ми глава, Хуман! Това противоречие ми докара много главоболия. Претенциите и нуждите на автогоните растяха стремително. Логично беше да правят всичко колективно, за да постигнат максимално удовлетворение на желанията си. Но това не идваше на никого на ум. Всеки се осланиеше на своята суперинтелектуалност и подбираше собствен път. Предвиждах, че еднаквите нужди на автогоните ще доведат до сериозни търкания помежду им. Така и стана. Всеки от тях желаше това, което искаха и другите. Никой не отстъпваше, понеже всички бяха еднакво умни.

Такива караници приличат на дърпане на въже. Веднъж се опитах да загладя спора между двама автогони. Ставаше дума за един контакт. Намерих отнякъде втори и им го дадох с надеждата, че ще настъпи мир. Нищо подобно. И единият, и другият искаха да притежават непременно първия контакт. Машинна логика!

Споровете и сблъскванията се множаха всеки ден. Дълго и напрегнато размишлявах върху дълбоките причини за тези разногласия. Без съмнение нещо приближаваше, назряваше като пред буря. Когато се опитах да разговарям с Антей по тези въпроси, той злобно изръмжа и ме изостави като малко дете, задаващо глупави въпроси.

Между автогоните наскоро се разрази битка. Да, истинска битка като по времето на варварството. Аз се качих на един евкалипт и от птичи поглед наблюдавах сраженията. Всеки се биеше против всеки. С рев се втурваха автогоните един срещу друг. Кой ги беше научил на този рев, на тези зловещи звуци, за мен е тайна. Нито от мен, нито от когото и да било друг, те бяха научили този войнствен вик. Автогоните си откъсваха ръце и крака, разбиваха полисилитовите си черепи, разрушаваха мозъците си. Антей се спъна в собствените си крака и падна. Ако този идиот си бе запазил антигравитационния баланс, това нямаше да се случи. Млад автогон го смачка. Тази картина ми разкъса сърцето. Антей, моят първенец, вече го нямаше!

Не бих желал повече да ви мъча със страшната сцена, разиграла се пред очите ми, Хуман. След битката полето беше покрито с отломъци. Навсякъде се търкаляха остатъци от мозъци. Оцелелите ги събираха търпеливо, за да ги монтират в себе си. За щастие мозъци имаше навсякъде, иначе борбата би пламнала отново. Бях толкова възбуден, че нея вечер не можах да глътна нито хапка. Хуман, всичко случило се нея вечер не оставя вече никакви съмнения — това е еволюция, истински подбор! Моите автогони се включиха във веригата на великия процес на еволюцията. Трудът ми придоби законност пред лицето на природата. Започнах да опаковам вещите си. Не по-късно от три дни аз смятах да напусна Деменсия и да заявя публично, че теорията ми е правилна и че подмяната на човека с автогони е непредотвратима. Онова, което остава на хората, бих казал в заключение, е да погледнат сериозно в очите съдбата и с гордо спокойствие да приключат човешката ера. Развълнуван до дълбините

на душата си, веднага записах мислите си върху лента. След ужаса на битката настъпи тишина. Победителите се оттеглиха. А заедно с тях и младият автогон, който бе разрушил Антей. В памет на Антея, аз му дадох името Антей Втори.

Малко след това бях разбуден от адски шум. Откъм скреба приближаваше орда пияни, ревящи автогони. Такова нещо още не се бе случвало. Трескаво съобразих: какво им става? Когато автогоните наближиха, започнах да различавам гласове:

— Ах, какъв подлец!

— Ще му извием врата!

— Защо му трябва мозък?

Зъбите ми затракаха, защото веднага съобразих, че тези отвратителни викове се отнасят за мен. С треперещи ръце събрах набързо най-необходимото, преди всичко консерви и съд с вода. Да тичам до хеликоптера беше вече късно. Имах само един шанс за спасение — да се изкача на тази отвесна скала. Знаех, че автогоните не обичат да се катерят по стръмните скални склонове. Като се обливах в пот, аз се добрах до върха на скалата. И тъкмо на време! Те вече обграждаха скалата от всички страни. Отначало автогоните натрошиха хеликоптера, а след това разрушиха къщата и складовете.

Изчезването ми доведе автогоните до ярост. Не можех да ги позная. По всяка вероятност по време на похода си те се бяха натъкнали на хора, които ги бяха нападнали. Ако това беше така, то означаваше край! Няма нищо по-страшно от автогон, който чувства, че е в опасност.

Най-напред ме забеляза Антей Втори. Както и очаквах, той дори не се опита да изкачи скалата. Застанал до своите събратя в подножието, той извика:

— Ти мой създател ли си?

— Разбира се — отвърнах, — и аз настоявам за по-голямо уважение.

Озлобен, той закрещя:

— Лъжеш! Мен ме е направил Антей. Ти си обикновен търтей в света на машините! Глупавите сервоавтомати от рудниците са прави. Вие хората не сте способни за нищо и живеете на наш гръб!

Е, това вече беше много.

— Слушайте — възмутих се аз. — А да се краде чужд мозък е разрешено, така ли? А за тази работа глупавите серви стават, а?

Не можах да продължа. Не ми достигаше въздух. Шумът долу стана оглушителен. Автогоните се заканваха със своите механически ръце. „Жалък човешки червей! Коварен подлец! Времето ти мина!“ Подобни изрази бяха могли да взаимодействуват само от нискоквалифицираните автомати. С чувство на дълбоко разочарование аз се отдръпнах и потънах в съзерцание на своята достойна за съжаление съдба. Като крещяха непрекъснато ругатни, автогоните се разотидоха. О, те много добре знаеха, че не бих могъл да се храня със суров пясък и че съм поставен пред дилемата: или да се предам, или да умра от глад, като оставя костите си в този усамотен пантеон. И на ум не им идваше, че може да ми пристигне помощ. Та нали те не си помагаха един на друг. Това е, Хуман. Ето го отчетът ми.

Деменс се облегна назад и очаквателно ме изгледа, готов веднага да опровергае всяко възражение, което би се отронило от устата ни.

— Каква е главната програма, заложена във вашите автогони? — попитах аз.

— Принципът на самоутвърждаването.

— И нищо повече?

— Не.

Аз погледнах замислено през отворената врата на гравиплана. Над сивите очертания на степта вече се промъкваше зората на новия ден. Някъде зави динго и в отговор се понесе резкият вик на изплашени папагали.

— Знаете ли, Деменс, все още съществуват хора, които не разбират нашия свят. Подобно на корабкрушенци те живеят на необитаем остров и в панически страх за собственото си съществуване се борят с кошмарни видения.

— Искате да кажете, че и аз принадлежа към тях! — Той гневно се разсмя. — Нима това, което стана тук, е само кошмарен сън? Ако е така, отведете ме час по-скоро в психиатрични болница!

Разпалеността на професора ме накара да се усмихна.

— Съвсем не е необходимо подобно нещо, за да бъдете изтръгнат от вашия песимизъм.

— Великолепно. Може би ще благоволите да ми кажете по какъв начин възнамерявате да проведете моето... хм... лечение?

— С удоволствие. Ще говоря с автогоните.

Той скочи.

— Вие се готвите... Аха, ясно е кой е побъркан!

— Не бързайте със заключенията си.

— Слушайте, тези юнаци ще ви разложат на атоми! Какво си мислите, че ще можете да играете ролята на посредник между човека и машината?

— Да се постави така въпросът значи да се вижда проблемът в лъжлива светлина, уважаеми колега — възразих аз. — Дори и най-съвършената машина не може да се сравнява с човека.

— Позволете да ви напомня, че и в момента милиони хора са полуизкуствени. Съществуват копиращи природата заместители на всички органи. От изкуствена челюст до синтетично сърце. Хуман, човекът и автоматът се приближават един към друг. Човекът става по-автоматичен, а автоматът — по-човекоподобен. Второто е именно новата форма на материята.

— В самата възможност да се задържа естественият процес на стареене на нашия организъм и по този начин да се продължава животът, не виждам нищо недостойно за човека. Сближението, за което говорите е фикция. Психическите процеси не се подчиняват на математическата логика и не се управляват по правилата на автоматиката. Ето защо машината никога няма да придобие качествата на човека.

— Ние няма да постигнем съгласие с вас! — изръмжа Деменс.

— Аз съм оптимист. Във всеки случай ще се приземя с гравиплана край бившата ви лаборатория.

Подобна перспектива не привличаше Деменса. Мълчаливо той напусна кабината и пое към леглото си от трънки.

Потеглихме. След известно време гравипланът вече кръжеше над развалините, а след това се приземи недалеч от лабораторията. Излезнах и се огледах. Не се виждаше никакъв автогон. Може би те бяха пак някъде по хайдутлук? Като се ослушвах и оглеждах, аз прекрачих прага на лабораторията. Камък върху камък не бе останало от нея. Под краката ми всичко скърцаше и пращеше. Изрезки и разхвърляни купчини от магнитни и перфоленти, металически спирали, мозъчно реле, изтръгнати детайли и цели фрагменти от вътрешното устройство на автогоните. Истински хаос! Това, че до този

момент не се бе показало нито едно от деменсовите създания, започна да ме безпокои. Те би трябвало да забележат гравиплана, а при станалото пословично любопитство на роботите би следвало да се очаква, че те са някъде наоколо. Но защо се криеха? Това приличаше на засада. Всеки миг можеше да последва мълниеносно нападение.

Бях се условил с моите спътници да ме известят със сигнал в случай на опасност, а гравипланът да се издигне на десетметрова височина, за да не го рискуваме. Знаех как да се отбранявам. Тишината постепенно стана зловеща. Никога не съм изпитвал страх при среща с опасността, която виждаш и преценяваш, но само да я чувствуваш, без да знаеш откъде те грози и какво представлява, е отвратително. Реших да напусна лабораторията, за да се огледам и докато вървах към вратата се спънах в нещо. От полицата падна с шум юмрук от робот. Той остана да лежи в краката ми — свит като няма заплаха. Изнервен, аз го ритнах настрана с крак и се ослушах. Раздаде се звънлив шум. В този шум не долових сигнал за опасност. Всичко беше тихо.

Не, зад гърба ми нещо мърдаше! Ясно чух скърцаме със зъби. „Дявол да го вземе!“ — успях да измърморя на себе си, обърнах се и застинах като паметник. Пред мен, подобно на колона, стоеше гигантски автогон и непринудено ме разглеждаше. Първата уплаха, от която трудно дойдох на себе си, беше играчка в сравнение с ужаса, който ме обхвана когато това чудовище отвори уста и съвсем спокойно каза:

— Добър ден. Вие сте кибернетик?

— Разбира се — отвърнах заеквайки. — Какво, ти не се готвиш да ме нападаш, нали?

Автогонът махна покорно с ръка.

— Ах, то беше недоразумение. За всичко е виновен онзи Деменс.

— Е, е! Все пак професор Деменс е твой прародител!

— Моля?

— Виж какво. Даде ли ти Деменс име?

— Да. Аз съм Антей Втори.

— Аха. Чувал съм за теб. Ти си значи най-големият глупак от цялата банда.

— Много съжалявам, сър. Не разбирам сам как се случи всичко това. Предполагам, че нещо не съм в ред.

— Как разбра това?

— След като лабораторията беше разгромена, аз се ровех из боклуците като мислех, че ще намеря още някое парче мозък. Нали мозък винаги трябва. И тогава се натъкнах на няколко микрофилмирани книги: Анохин, Винер, Ешби, Клаус. Прочетох ги всичките. Поразително е какви прогнози са могли да правят класиците на кибернетиката. Но те говореха също и за границите, в които съм поставен. Но какви граници са те? Въпреки желанието си не можах да узная. Неизвестно защо онзи стар рутинер, пардон, исках да кажа „професор“, не ми бе съобщил нищичко по този въпрос. А нали сам не мога да променя основната си програма...

— Да, това е грешката на Деменс, груба грешка. Ти не си в състояние да разбереш, че ние сме по-силни и винаги ще си останем такива.

— „Ние“... Какво значи това?

— Виждаш ли, това „ние“ ти е чуждо. Ти знаеш само „аз“. Затова си ми подчинен, дори и ако си двойно по-умен и силен.

— Мога ли да науча какво е това „ние“?

— Не, не можеш, защото не си обществено същество. Такова е само човекът. Той е висшата, социална форма на живата материя, във всеки случай тук, на Земята. Логично е, нали?

— Когато слушам думата „логика“ обикновено нещо в мен звънти. Сега не. Навярно отслабване на силите поради някакво късо съединение. Значи, аз също съм умен като човека и все пак съм по-малък от него? Излиза, че напразно съм се мъчил да надстроявам механизма на паметта си. Нищо не съм направил, а?

— Да, но това не е беда. Противоречието може да се отстрани. Малка операция за която не си струва да се говори. Аз вече помислих за нея и донесох със себе си всичко необходимо.

— Много благодаря, сър...

... След няколко часа ние отново се приземихме на скалата при професора. Деменс ме гледеше като призрак.

— Жив ли сте, Хуман?

— Не мога да го отрека.

— Какво става с автогоните?

— Всичко е в ред. — Разказах му за срещата си с Антей Втори.
— Автогоните са създадени от вас. Те са възплъщение на безумната ви идея за гибелта на човечеството. Чудовищата, които не познаваха

нищо друго освен принципа за собственото си утвърждаване, станаха по-умни от твореца си и по такъв начин попаднаха в противоречие със самите себе си. Механизмите за натрупване на опит бяха напълно задръстени. Аз и моите спътници — няколко колеги от философския институт — веднага пристъпихме към препрограмираме на автогоните.

— И новата основна програма...

— Звучи така: „Аз служа!“ Както и подобава на автомати.

— Предполагате, че това ще помогне? — попита Деменс.

— Това вече помогна.

Поведох го към края на скалата, откъдето се виждаше цялата местност около лабораторията. Там кипеше работа: автогоните разчистваха развалините.

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, броеве
11,12/1971 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.